

Maja Haderlap, avtorica v središču 40. mednarodnega festivala Vilenica

Slovenščina kot jezik intime, a tudi odpora v osebni in kolektivni pisavi

Maja Haderlap, rojena leta 1961 v Železni Kapli na avstrijskem Koroškem, je ena izmed najvidnejših avtoric, ki danes ustvarjajo na presečišču dveh jezikov, dveh kultur in dveh literarnih prostorov. Njeno delo, ki se vse od začetka razpenja med slovenščino in nemščino, je močno zaznamovano z izkušnjo manjšinske pripadnosti, zgodovinskega spomina in notranje večplastnosti identitete.

ALJAŽ KOPRIVNIKAR

Slovenski jezik, s katerim je **Maja Haderlap** odrasčala, ostaja zanjo jezik intime, osebne zgodovine in družinskega izročila, medtem ko nemški jezik pomeni širši javni prostor, univerzitetni svet in literarno uveljavitev, pri čemer ta dvojnost ni zgolj zunanja okoliščina, temveč bistvena notranja napetost, ki oblikuje njeno pisavo in določa občutljivost njenih literarnih postopkov.

Zavest o materialnosti jezika, o ritmu, strukturi in uprizoritvenem potencialu besedila

Študirala je teatrologijo in germanistiko na Dunaju, kjer je doktorirala z disertacijo o slovenski gledališki dejavnosti na Koroškem po drugi svetovni vojni. Kasneje je več kot petnajst let delovala kot dramaturginja v celovškem Mestnem gledališču in predavala na tamkajšnji univerzi. Stik z uprizoritvenimi umetnostmi, z analizo besedil in njihovo odsko konkretnostjo, je zaznamoval tudi njen literarni slog - v njenem pisanju je močno prisotna zavest o materialnosti jezika, o ritmu, strukturi in uprizoritvenem potencialu besedila. V svet literature je Haderlap sicer vstopila kot pesnica v slovenščini, njeni zbirki *Žalik pesmi* (1983) in *Bajalice* (1987) izražata občutljivost za simbolno in mitološko plast jezika, obenem pa subtilno reflektirata individualno in kolektivno iz-

kušnjo. Njene zgodnje pesmi prepletajo intimno in zgodovinsko, liriko in kritično zavest, pri čemer že nakazujejo literarni glas, ki se ne zapira v zasebno, temveč ves čas išče stik z družbenim in kulturnim. Zbirki sta bili v slovenskem prostoru zelo dobro sprejeti in sta književnici zagotovili prepoznavnost, ki jo je nato nadgradila tudi v nemškem literarnem prostoru. Še širšo mednarodno pozornost ji je prinesel roman *Engel des Vergessens* (*Angel pozabe*, 2011), ki jo je uveljavil kot eno izmed prepoznavnih imen sodobne evropske literature. Gre za pripoved o treh generacijah družine, ki je preživela drugo svetovno vojno in v povojnem obdobju ohranjala svojo jezikovno in kulturno pripadnost v večinsko nemškem okolju. Roman skozi osebno perspektivo mlade deklice odpira prostor kolektivnega spomina, hkrati pa ne moralizira in ne obsoja, temveč daje prostor premisleku, poslušanju in razumevanju, pri čemer se avtobiografski elementi prepletajo z literarno izoblikovanimi podobami, spominske slike s premišljenim in zadržanim pripovednim glasom. Delo je bilo prevedeno v več kot deset jezikov, med drugim v angleščino, francoščino, italijanščino, arabščino, češčino, madžarščino in nizozemščino, in je bilo deležno številnih nagrad, med njimi nagrade Ingeborg Bachmann, Bruna Kreiskega in Prix du premier roman, leta 2012 ji je Univerza v Celovcu podelila častni doktorat, leta 2015 pa je prejela Red za zasluge Republike Slovenije.

Poskusi umeščanja sebe v svet, ki ne pozna enoznačnosti

Njeno nadaljnje ustvarjanje, denimo z zbirko pesmi *langer transit* (*dolgo prehajanje*, 2014), nadaljuje pesniško pot, tokrat v nemškem jeziku, vendar še vedno v duhu dvojezične izkušnje. Zbirka tematizira notranje prehode, razpetost med kraji in jeziki, poskuse umeščanja sebe v svet, ki ne pozna enoznačnosti, pri čemer gre za poezijo, ki ostaja introspektivna, a hkrati odprta za širše kulturne in zgodovinske tokove. Jezik v teh pesmih ni samo sredstvo izražanja, temveč prostor odpora in tišine, ki omogoča počasno, a vztrajno vračanje k potisnjenemu in pozabljenemu. V svojem najnovejšem romanu *Ženske v temi* (*Frauen in der Nacht*, 2023; slovenski prevod pri Založbi Goga, 2025) Haderlapova še nadalje pogloblja raziskovanje družinske dediščine in družbene zgodovine skozi prizmo ženskih usod. Zgodba sledi protagonistki Miri, ki se iz mesta vrača na podeželje, da bi pomagala materi pri selitvi iz družinske hiše. Ob tem se začnejo razkrivati skriti spomini, napetosti in neizrečene izkušnje treh generacij žensk. Roman se ne posveča velikim zgodovinskim prelomnicam, temveč tišjim, pogosto prezrtim, a zato nič manj odločilnim trenutkom v življenju posameznice. Tudi tukaj je v ospredju vprašanje jezika - kako govoriti o tem, kar se je dolga leta prenašalo brez besed, in kako z besedo ujeti

Maja Haderlap na nedavnem branju iz nove knjige pod okriljem Evropske prestolnice kulture Nova Gorica - Gorica

“Spominjam se prešernega, hvaležnega, a tudi napadalnega Petra Handkeja, ki se je hecal z nami, ko smo sedeli okoli njega. V teh letih sem spoznavala Slovenijo, predvsem pa Kras kot kulturno pokrajino, ki lebdi med obdobji in naj bi bila prisposoda imaginarne Srednje Evrope, ki se je medtem povsem razblinila.”

MAJA HADERLAP
slovenska literatka v središču letošnje Vilenice

izkušnje, ki so bile potisnjene v temo.

Maja Haderlap v svojih delih ne posega po velikih gestah, temveč oblikuje besedilo kot prostor poslušanja, zadržanosti in postopnega razkrivanja. Njena dvojezičnost ni le jezikovno dejstvo, temveč način mišljenja in pisanja, ki ves čas ohranja zavest o večplastnosti izrekanja, njena literatura na ta način ostaja hkrati osebna in kolektivna, introspektivna in zgodovinsko utemeljena, umeščena v konkreten geografski in kulturni prostor, a v svojih temeljnih vprašanjih univerzalna.

prehod med izkušnjo in pomenom. V tem tihem, a premišljenem pisanju se odpira prostor, v katerem literatura ne le odraža svet, temveč ga na novo razmisli - ne z distance, temveč od znotraj. Ustvarjanje Maje Haderlap danes velja za pomemben prispevek k evropskemu literarnemu polju, njena refleksija o jeziku, pripadnosti in zgodovini pa se vse pogostejše vključuje tudi v širše kulturne razprave o vlogi literature pri razumevanju travmatičnih kolek-

“Njena dvojezičnost ni le jezikovno dejstvo, temveč način mišljenja in pisanja, ki ves čas ohranja zavest o večplastnosti izrekanja, njena literatura na ta način ostaja hkrati osebna in kolektivna, introspektivna in zgodovinsko utemeljena, umeščena v konkreten geografski in kulturni prostor, a v svojih temeljnih vprašanjih univerzalna.”

ALJAŽ KOPRIVNIKAR
podpredsednik žirije Vilenica 2025

na, umeščena v konkreten geografski in kulturni prostor, a v svojih temeljnih vprašanjih univerzalna. Brati Haderlapovo pomeni vstopati v svet, kjer so meje porodne, identitete razsrediščene in jezik postaja

tivnih izkušenj. Kot članica Nemške akademije za jezik in poezijo, častna doktorica in nagrajena avtorica, ostaja ena izmed najpronitlivejših glasov evropskega literarnega prostora. •

Maja Haderlap: S festivalom Vilenica povezana od začetka

Tik pred razglasitvijo letošnje slovenske literarne ustvarjalke v središču in prejemnika nagrade Vilenice 2025 smo **Majo Haderlap** poprosili za nekaj misli o festivalu, s katerim je, kakor poudarja, povezana od vsega začetka, saj je med drugim v minulih letih sodelovala v Upravnem odboru Društva slovenskih pisateljev. “Udeležila sem se prvih podelitev nagrade in še sedaj se mi obujajo nekoliko zabrisane podobe začetka. Kako se je na primer gibal **Fulvio Tomizza**, kako se je zaziral v pokrajino, in širil vzdušje elegance in melanholije. Spominjam se prešernega, hvaležnega, a tudi napadalnega **Petra Handkeja**, ki se je hecal z nami, ko smo sedeli okoli njega. V teh letih sem spoznavala Slovenijo, predvsem pa Kras kot kulturno pokrajino, ki lebdi med obdobji in naj bi bila prisposoda imaginarne Srednje Evrope, ki se je medtem povsem razblinila. V naslednjih letih sem iz poklicnih razlogov vse redkeje obiskovala Festival in le od daleč zaznavala, kdo je dobil nagrado. Sedaj se vračam starejša, in v novi literarni preobleki, a tudi Festival se je spremenil in obnovil.” (mpg)

“Sm že prišva”

Sem že tu, *sm že prišva*, je rekla Mira. Prve slovenske besede so jo popraskale po grlu. Odhrkala se je, kajti glas, ki ji je prišel iz ust, se ji je zdel nekam tuj. Brž ko je spregovorila slovensko, se ji je v grlu vključil nižji register govora, ki jo je vedno znova presenetil. Z Ani se je ponavadi pogovarjala v narečju, v jeziku, ki jo je v trenutku prisilil k drugačni drži. Slovensko narečje so bila vrata, skozi katera je vstopala v zaklenjeni, na videz zapuščen svet, ki so ga naseljevali ljudje, živi in mrtvi, ki so nekaj hoteli od nje. Hoteli tisto, po čemer je Mira hrepenela, a kar je hkrati odklanjala. Bilo je govorica, ki je hotela vzbuditi zaupljivost. Človek se je naravnal nanjo, uglasil z njo, nič se ni pomišljal. Dialekt je bil podoben noši, v kateri si v nepregledni množici ostal prepoznaven in se nisi mogel izgubiti, bil je govorica, ki se je delala, da je rešilna obala, kamor se lahko zatečeš in si globoko oddahneš. Mirino otroštvo se je godilo v tem jeziku, slovensko narečje je bilo njena škatla z igračami, v katero je spravljala vse svoje želje, zgodnje strahove in spoznanja. Povsod drugod je bila od tega jezika ločena, kot nekakšna skrivnost je počival v njej in skrival v sebi zgodovino njenih prednikov. Bil je jezik otroštva, a tudi jezik njenih izgub, o katerih si Mira sama ni bila čisto na jasnem.

iz romana **Maje Haderlap** *Ženske v temi* (Goga, 2025)